

дослідження історичного процесу. Хоча вже існувала філософія історії, теологія історії наразі відкидалась як щось недоречне. Важливість осмислення „історичного” з перспективи надприродного все ж таки знайшла свій відгос у європейській і східній думці. Цим зайнялись не лише теологи, але й філософи, що лише збагатили пошуки і дало поштовх розвитку нової дисципліни.

ІНФОРМАЦІЇ

ЗАХИЩЕНІ ДИСЕРТАЦІЇ У 2007 РОЦІ

у Спеціалізованій вченій раді Д 26.161.03 при Інституті філософії імені Г.С. Сковороди НАН України за фахом – релігієзнавство

І. ДОКТОРСЬКІ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Дисертація **Докаша Віталія Івановича «Трансформація есхато-хіліастичного концепту протестантської теології» на здобуття наук. ступеня доктора філософських наук.** У дисертації на підставі системно-комплексного релігієзнавчого та екзегетично-герменевтичного аналізу досліджено генезис, специфіку становлення та змін еволюційних форм протестантського есхато-хіліазму, основоположні парадигми його розвитку. Визначено провідні складові есхато-хіліастичних вчень, здійснено їх структурно-функціональний аналіз. З'ясовано специфіку протестантського хіліазму/міленіалізму, проведено класифікацію його основних теорій. Доведено, що в розвитку системи есхато-хіліастичних ідей прослідковуються певні закономірності, взаємозв'язки та логічна послідовність. У результаті цього зроблено висновок, що засадничі принципи ранньохристиянських есхато-хіліастичних уявлень отримали своє обґрунтування і певну реалізацію в епоху Реформації, знайшли доктринальне оформлення в пізньопротестантських віровченнях та реінтерпретацію в дусі часу в ліберальній теології, неоортодоксії і апокаліптичних теоріях сучасного протестантизму. Робиться прогноз щодо парадигмальних тенденцій розвитку есхато-хіліазму в умовах глобалізації та загострення соціальних протиріч і духовних криз сучасного суспільства.

2. Дисертація **Княка Святослава Романовича «Український католицизм: генезис і проблеми ідентичності» на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук.** У дисертації із системно-комплексних позицій проаналізовано генезис, становлення та сучасний стан українського

католицизму й основоположні парадигми його ідентичності. Зокрема, з'ясовано історіософські, духовно-культурні, літургійно-обрядові, інституційно-церковні, богословсько-еклезіологічні, суспільно-соціальні засади й особливості ідентичності та перспективи розвитку українського католицизму. Дослідження розкриває й обґрунтовує історичну притаманність та функціонування в українському католицизмі основоположних характеристик його ідентичності, а саме христоцентричності, вселенськості та помісності, що розглядаються як важлива триєдина основа єкуменічних взаємин у сучасному українському християнстві. Через з'ясування сутності ідентичності українського католицизму, його ролі в сьогоденнішньому українському суспільстві й світі в контексті аджорнаменто доведено, що феномен українського католицизму є невід'ємним, типово національним чинником українського релігійного процесу, який базується на здобутках і спадщині київської християнської традиції.

3. Дисертація **Шугасвої Людмили Михайлівни «Православне сектанство в Україні: суспільно-духовні витoki, особливості трансформації» на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук.** У дисертації на підставі філософсько-релігієзнавчого аналізу з'ясовані соціально-духовні витoki православного сектанства в Україні та проаналізовані різні його течії, характер і динаміка їх трансформації. Доведено, що криза православ'я, яка виявилася у старообрядницькому розколі, продовжувалася у виникненні об'єднань духовного християнства, яке в свою чергу трансформувалося у раціоналістичні і містичні утворення. Подальша трансформація духовного християнства відбувалася у становленні есхатологічно-хіліастичного та харизматичного спрямування. Зрештою, процес трансформації набув нового вияву в результаті утворення у Православній церкві об'єднань, які протистояли тоталітаризму і лояльній позиції до радянської влади офіційного православ'я. У незалежній Україні вони набувають характеру неохристиянських об'єднань або відтворюються у формі містичного культу.

ІІ. КАНДИДАТСЬКІ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Дисертація **Беднарчика Тараса Романовича «Український рідновірський релігійний рух у діаспорі ХХ століття» на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук.** Дисертація присвячена філософсько-релігієзнавчому аналізу українського рідновірського релігійного руху в діаспорі як спроби відновлення етнічної дохристиянської релігії адаптованої до умов сучасності. Залучення нових джерел інформації дозволило систематизувати та ввести до наукового обігу відомості про всі конфесійні різновиди руху у діаспорі. Проаналізовано теологічні концепції різних релігійних громад. З'ясовано сакральну роль українського етносу та України в релігійній ідеології руху. Визначені ключові елементи обрядової системи та способу життя віруючого. Виявлено наявність впливу загальних тенденцій релігійного постмодерну та світоглядних ідей провідних філософських напрямків ХІХ-ХХ ст. на функціонування рідновірського релігійного комплексу.

2. Дисертація Васильєвої Олени Сергіївни «Релігія в контексті духовного світу особистості» на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук.

Дисертацію присвячено аналізу духовного світу особистості - найважливішого чинника самовизначення людини, який формується в процесі задоволення відповідних цінностей культури. Аргументовано, що релігія в контексті духовного світу особистості постає у плані морального самовдосконалення на всіх рівнях її буття, а оскільки будь-який процес пізнання нерозривно пов'язаний із свідомістю, то в релігійному світогляді зміст інтелектуальних компонентів утворюють погляди й уявлення і на предмет віри, і на будь-які об'єкти релігійного відображення. Обґрунтовано значення релігії як функціонуючого феномена індивідуального духовного буття людини. На прикладі християнства простежена трансформація релігії у духовному світі особистості, що обумовлює своєрідне ставлення людини до навколишніх істин та явищ життя.

3. Дисертація Войтюк Ірини Віталіївни «Мотиваційна сфера і світоглядно-ціннісні орієнтири сільської молоді у релігійному вимірі» на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. В дисертації досліджено вплив релігійного чинника на становлення і функціонування ключових сфер людського буття, до яких належать мотиваційна та світоглядно-ціннісна сфери. Виявлено особливості факторів, що визначають специфіку соціального простору людини та намічені тенденції розвитку спільноти в цілому та села як особливого укладу існування українців зокрема. Представники сільської молоді, що навчається в аграрних вузах, є однією з найбільш репрезентативних груп сільського населення. А оскільки діяльність людини і тенденції її подальшого існування окреслюються світоглядно-ціннісними чинниками та стимулюються мотивами, то на основі дослідження останніх в даній дисертаційній роботі вдалося сформулювати достовірне враження про наявні закономірності, що лежать в основі повсякденного існування і функціонування сільського конгломерату. Аналіз особливостей впливу релігії як найбільш суттєвого чинника, що патрує мотиваційно-ціннісну сферу, дозволив виявити специфіку та особливості перманентного поступу трансформації світосприйняття і світоставлення серед молодих людей, які зможуть реалізувати намічені нині перспективи розвитку відносин на селі і в країні в цілому.

4. Дисертація Гаврилової Наталії Сергіївни «Релігійна свідомість сучасного студентства в контексті світоглядного плюралізму (на матеріалах України)» на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Дисертація є комплексним дослідженням, що присвячене з'ясуванню особливостей релігійної свідомості сучасного українського студентства. У ньому розкрито вплив трансформаційних процесів на релігійну свідомість сучасного молодого покоління, розроблено термінологічну базу дисертаційного дослідження, проаналізовано різні підходи до поняття релігійної свідомості, з'ясовано її місце в структурі всього релігійного комплексу. В контексті аналітичних можливостей релігієзнавчого підходу, його принципів та критеріїв

осмислення досліджено проблему релігійної свідомості в її сутнісних рисах та формах прояву. Виявлено зміни у розумінні релігієзнавчого тлумачення релігійної свідомості, що донедавна зводились до відображальних та пасивних характеристик інтелектуальної сфери, у зв'язку з чим вона втрачала креативність та здатність до трансформацій. Доводиться, що оптимальне розуміння релігійної свідомості, не виключаючи класичні визначення її як певної структурованої або неструктурованої сукупності ідей, поглядів, теорій тощо, враховує необхідність доповнення об'єктивованих у відповідній релігійній культурі норм і правил релігійного мислення й поведінки суб'єктивованими через релігійну та конфесійну самоідентифікацію ознаками релігійності свідомості. Виділяються догматично-теологічний та ціннісно-орієнтаційний елементи релігійної свідомості сучасної молоді; подається класифікація релігійної свідомості з урахуванням її соціокультурних та якісних характеристик і пов'язаних з цим філософських рефлексій.

5. Дисертація Масвської Людмили Борисівни «Ваххабізм у сучасній Росії: історичні корені та тенденції розвитку» на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. В дисертації здійснено комплексне дослідження питань, пов'язаних із сутністю й особливостями виникнення і розповсюдження ваххабізму у Росії. На підставі вітчизняних і закордонних документальних джерел, деякі з котрих вперше введено в науковий обіг, аналізується історія виникнення, форми і методи поширення ваххабізму у Росії. Підкреслюється, що іслам і ваххабізм - різні ідеології.

6. Дисертація Марчишака Арсена Романовича «Трансформація православ'я в глобалізованому світі: пострадянський контекст» на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Дисертація є цілісним дослідженням, що присвячене з'ясуванню сутнісних змін, які спостерігаються в сучасному православ'ї. В ній розкрито вплив глобалізаційних і секулярних процесів на православну конфесію. На основі комплексного релігієзнавчого аналізу сучасного вітчизняного православ'я, у дисертації доведено, що трансформаційні процеси в означеній конфесії, обумовлені не тільки загальносвітовими глобалізаційними тенденціями розвитку релігій взагалі, а й специфічними, характерними для посттоталітарних суспільств тенденціями змін у духовній сфері. Православна Церква перебуває у ситуації антиномічного вибору між необхідністю збереження своєї багатовікової традиції, що може бути досягнуто шляхом ізоляції, і потребою осучаснення та адаптації свого віровчення і способу життя до реалій глобалізованого світу, що вимагає виходу за рамки власної ортодоксальності. Окрема увага у роботі приділена аналізу природи і витоків православного оновлення, а також механізмів втілення модерних елементів в обрядово-культурну практику православ'я. Вагоме місце в дослідженні займає питання розвитку й посилення місіонерської, освітньої та етичної складової, що виражається у роботі із молоддю та соціально незахищеними прошарками суспільства. Здійснюється спроба прогнозування перспектив розвитку православної конфесії за умов глобалізованого світу.

7. Дисертація **Петрушкевич Марії Стефанівни «Особливості вияву комунікаційної функції релігії у християнських конфесіях» на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук.** Дисертація є комплексним філософсько-релігієзнавчим дослідженням особливостей комунікаційної функції релігії у православ'ї, католицизмі та протестантизмі. Розроблена термінологічна база дисертаційного дослідження, розкрито місце комунікаційної функції у системі християнства, охарактеризовано вплив соціокультурної ситуації на становлення та розвиток християнських конфесійних комунікаційних систем. Автор аналізує основні складові комунікаційної системи християнства: вербальну комунікацію, яка включає усну та письмову мову, канонічні релігійні тексти, книгодрукування, молитву, сповідь, проповідь; та невербальну комунікацію, що включає міміку, жестикуляцію, колір, одяг, храм, ікону та ін. Окремо характеризується змішана комунікація, яка найчастіше використовується у сучасному християнстві. Приділяється увага розгляду подієвої комунікації. Особливе місце у дисертаційному дослідженні посідає проблема зв'язку засобів передачі інформації та специфіки комунікаційних систем християнських конфесій. Аналізуються трансформації конфесійної комунікації під впливом сучасних технологій, особливості сприйняття такої комунікації, психологічні зміни у віруючих.

8. Дисертація **Работкіної Світлани Василівни «Феномен “двовір'я” у вітчизняній релігійній культурі» на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук.** Дисертація є філософсько-релігієзнавчим дослідженням феномена давньоруського двовір'я як форми компромісного існування протилежних релігійних світоглядів, проведеним в контексті загального процесу формування релігійної свідомості в Київській Русі XI-XIII ст., а також проблеми двовір'я в духовному житті сучасного українського суспільства. В роботі аналізується еволюція поняття “двовір'я” на різних етапах розвитку української філософсько-релігійної думки, обґрунтовується його розуміння як “відкритої системи”, розглядаються різноманітні вияви двовір'я в літературних джерелах, православних культах та обрядах, еретичних вченнях. Досліджується трансформація феномена двовір'я в сучасній Україні.

9. Дисертація **Луковенка Іллі Геннадійовича «Радянська держава і Російська православна церква: історичний досвід відносин на матеріалах Донецької області (1943 – 1964 рр.)» на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук.** Дисертант висвітлює особливості відносин радянської держави та комуністичної партії і Російської православної церкви в Донецькій області. На основі джерельної бази та наявної історіографії аналізуються форми та методи державної політики щодо церкви, реакція самої церкви на політику відносно неї з боку держави та партії, а також наслідки цієї політики. Простежуються особливості розвитку РПЦ на Донеччині: структура, напрямки діяльності, проблеми тощо.

*Вчений секретар ради
кандидат філософських наук, доцент О.В. БУЧМА*

SUMMARY

The 45th issue of the Bulletin “Ukrainian Religious Studies” consists such thematic blocks: “PHILOSOPHY AND SOCIOLOGY OF RELIGION”, “HISTORY OF RELIGION”, “HISTORY OF CHRISTIANITY”, “HISTORY OF RELIGION IN UKRAINE”, “HISTORY OF PUBLIC AND THEOLOGICAL OPINION OF UKRAINE”.

In the rubric “PHILOSOPHY AND SOCIOLOGY OF RELIGION” there are in particular the following papers: A.Aristova “A concept of “Religious Conflict”: search and discussions”, M.Murashkin “Philosophy of man and pre-Ukrainian sources of Divine”, O.Kiselev “Sociology of Ecumenism: non-theological factors of source and development of Ecumenicity relations”, V.Kuzev “A problem of evil is in Cabalist tradition”, K.Shvalagina “Evolution theories of secularizing: from a monopolism to the crisis”. **In the rubric “HISTORY OF RELIGION” there are in particular the following paper:** E.Bistrits'ka “Russia in the East policy of Vatican: project of Pope Leo XIII”, M.Koslov “About a problem of existence of old slavic pagan priests in VI - VII item”, I.Kravchenko “The lawmaking activity of the Icelandic bishops in the second half of XI - first half of XII ct.”. **In the rubric “HISTORY OF CHRISTIANITY” there are in particular the following papers:** P.Pavlenko “Essenos and Kumran version of Christianity source: pro and contra arguments”, I.Gayuk “Phenomenological analysis of the first stage of Christianity development”, O.Lakhno “Pre-conditions and reasons of ripening of system crisis in Church of Evangelistic Christian-Baptists in middle of XX century”. **In the rubric “HISTORY OF RELIGION IN UKRAINE” there are in particular the following papers:** A.Kiridon “Religious situation in Soviet Ukraine of 20 years of XX st.: retrospective view or today discourse?”, V.Klimov “Orthodoxy monasteries in the social-political and spiritual context of national liberation competitions of the Ukrainian people. Orthodox monkhood and Pereyaslavs'ka Rada”, H.Sagan “Yugo-slavian education in Kyiv Theological Academy (1900-1918), B.Boyko “The Role of Clergies of Volyn Eparchy in Conducting and Preserving of Church Documents”, M.Cherenkov “Transformations of social and theological positions of the Ukrainian evangelicals”, T.Khazyr-Ogly “Religious problems of Ukrainian Umma in the today light”. **In the rubric “HISTORY OF PUBLIC AND THEOLOGICAL OPINION OF UKRAINE” there are in particular the following papers:** P.Yamchuk “Religious and Philosofic dominants of story of drowning Petro Mohyla and dark ages and baroque context”, Yu. Chernomorets “Labours value of professor of the Kyiv Theological Academy S.Epifanovych in research of creation of Christian neoplatonic Maksimus (Spovidnyk), R.Horban’ “Theology of history”.

In the block «Information» given the annotations of the defented dissertations in 2006 and table of scientific conferences in 2007.